

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียน ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

A Model for Leadership's Characteristics Development Promoting Efficiency
in Network Associate Administration for the Non-Formal Education
Management of District School Administrators under
The Nakhon Chaiburin Group

จุรารัตน์ เพ็ชรจันทิก^{1,*} สุวัฒน์ ช่างเหล็ก²
Jurarat Phetchahtuk^{1,*} and Suwat Changlek²

ABSTRACT

This research aimed to study 1) the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 2) to explore the requirements for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 3) to create the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators and 4) to assess the suitability as well as the possibility of the model implementation. The research consisted of 5 procedures: 1) the study of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators, 2) the study of the requirements for the development, 3) the construction of model for the development, 4) the assessment of the suitability and the possibility of the model implementation and 5) the conclusion of the model and the construction of the user manual. Research tools were a questionnaire and an assessment form. Research samples derived by using purposive samplings, were 88 district non-formal education school administrators under Nakhon Chaiburin civic group and 9 qualified persons to assess the suitability and the possibility of the model implementation. Those participants were again divided into 2 groups: (1) practitioner-level and (2) expert-level. Statistics used for data analysis were percentage, means, standard deviation and content analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Ph.D. Student in Leadership in Educational Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,
Nakhon Ratchasima 30000, Thailand.

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา 30000
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000,
Thailand.

* Corresponding author, e-mail: pattaama_cartoon@hotmail.com

Research findings showed that 1) leadership characteristics that reinforce the efficiency of the network associate management for the non-formal education management of district school administrators under Nakhon Chaiburin civic group were categorized into 4 aspects: physical leadership aspect 17 characteristics), social leadership aspect 18 characteristics), personality leadership aspect 19 characteristics) and individual leadership aspect 16 characteristics) ; 2) the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators consisted of 3 elements: model concepts as well as principles, objectives and procedures for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators which were divided into 5 steps: preparation step, assessment step prior to development step, development step, assessment step after development step and re-development step. The assessment of the suitability as well as the possibility of the model implementation revealed that the model for the development of the leadership characteristics of district non-formal education school administrators under the Nakhon Chaiburin civic group was, in general, in the highest level. Thus, the model was considered suitable and practical.

Keywords: model for leadership characteristics, executive, non-formal education of district school

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอและเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ การดำเนินการวิจัยมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 2 การศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ขั้นที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ และขั้นที่ 5 การสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เครื่องมือในการวิจัยมี 2 แบบ คือ แบบสอบถามความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยรินทร์ จำนวน 88 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ มี 2 กลุ่ม คือผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการและผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยรินทร์ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางกาย มีจำนวน 17 คุณลักษณะ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางสังคมมีจำนวน 18 คุณลักษณะ ด้านคุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพมีจำนวน 19 คุณลักษณะ และด้านคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล มีจำนวน 16 คุณลักษณะ 2) รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการกำกับรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ทั่วไป และส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือขั้นที่ 1 การเตรียมการ ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 3 การพัฒนา

ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษาออกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดจึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

บทนำ

ระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมและพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวและแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายในสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554ง : 1) การจัดการศึกษาจึงควรจัดให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็ว เรียนรู้ได้มาก ทันท่วงที เรียนรู้ได้หลากหลาย เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ใช้เวลาเรียนสั้นที่สุดและลงทุนต่ำที่สุด (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย, 2545 : คำนำ) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน ให้ข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554ค : 1) ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดความรู้และความสนใจในด้านวิชาการ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการบริหารและการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาและการศึกษาโดยรวมเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 74-75)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552ก : 53-54) ได้สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี การปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551) ด้านการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า มีปัญหาการพัฒนาหลักสูตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย บุคลากรส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขาดความเข้าใจการเทียบโอนเครื่องมือในการวัดผลหลากหลาย ยุ่งยากต่อการใช้ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน และเกณฑ์การวัดผลยังไม่เหมาะสมกับผู้เรียน ขาดการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด มีนักเรียนออกกลางคันเป็นจำนวนมาก ผลการเรียน

ต่ำกว่าเกณฑ์ ด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพ งบประมาณไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิต ไม่สัมพันธ์ กับพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาทักษะอาชีพ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ส่งผลให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนาและสานต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจและไม่มีทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการประสานงานและระบบการติดตามประเมินผล ผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนได้รับการพัฒนาน้อยเกินไป ภายใน 5 ปี ข้างหน้าหากไม่ได้รับการพัฒนาทักษะให้เป็นมืออาชีพ จะเป็นผู้บริหารตกยุค ไม่มีความเข้มแข็ง ครอบงำความคิดเห็นของชาวบ้านและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน การปรับเปลี่ยนสถานภาพหน่วยงานของการศึกษานอกโรงเรียน ทำให้ศักยภาพการบริหารจัดการขาดความชัดเจน การประสานงานกับภาคีเครือข่ายลดลงจากเดิม การให้บริการแก่ประชาชนลดลง ประชาชนขาดการศึกษา ความรู้ ความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 168-170; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552ก : 5-9; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552 : 111-114)

บุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยให้บรรลุเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำทางการบริหารจัดการที่มีการปรับเปลี่ยน (วันเพ็ญ เจริญแพทย์, 2545 : 2) มีมนุษยสัมพันธ์ มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง มองกว้าง คิดไกล ฉลาด ทำให้คนอื่นยอมรับ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร จูงใจให้คนอื่นปฏิบัติงานได้ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งสร้างสรรค์ผลงานที่ดีเลิศหรือผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด (กัลยารัตน์ เมืองสง, 2550 : 4) ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา เรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษา นอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็น ประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่เหมาะสม และรูปแบบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอจะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหาร การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อบริหารการศึกษานอกโรงเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่เสริมสร้าง ประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอก โรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัด กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เสริม สร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการศึกษา นอกโรงเรียน สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่ เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่ายจัดการ การศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์

4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้ได้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำที่เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารภาคีเครือข่าย จัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะผู้นำได้ศึกษา และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวกับทฤษฎี คุณลักษณะผู้นำและคุณลักษณะผู้นำ แล้วกำหนด คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เป็น 4 ด้าน คือ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำ ทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะ ผู้นำส่วนบุคคล

2. ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความต้องการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำ ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ประชากร คือ ผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์ จำนวน 88 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลองใช้ แบบสอบถาม จำนวน 30 คน

2.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 88 คน

2.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อ คือ คุณลักษณะผู้นำทาง กาย 17 ข้อ คุณลักษณะผู้นำทางสังคม 18 ข้อ คุณลักษณะ ผู้นำทางบุคลิกภาพ 19 ข้อ และคุณลักษณะผู้นำ ส่วนบุคคล 16 ข้อ

2.2.4 การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย ใช้ ผู้ทรงเชี่ยวชาญจำนวน 5 คน หลังจากนั้นนำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ จำนวน 30 คน ที่ไม่เป็นกลุ่มเป้าหมาย หาค่า

สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient method) ของ Cronbach

2.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มเป้าหมาย ได้รับแบบสอบถามกลับครบทั้ง 88 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประเด็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปเป็นความเรียง

3. ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ได้ดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของรูปแบบ มีหลักการสำคัญ คือ หลักการ สร้างรูปแบบ แนวคิดเชิงระบบ และหลักการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา เพื่อสร้างความเข้าใจ ความจำเป็นในการพัฒนาและแนวทางการพัฒนา ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา เพื่อประเมินตนเองก่อนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ขั้นที่ 3 การพัฒนา เพื่อดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา เพื่อนำผลการพัฒนาไปเทียบกับเกณฑ์การประเมิน และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ ในกรณีที่ผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์

3.2 ร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

4. ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจงได้ดำเนินการดังนี้

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) มีค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3.5

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนประเด็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปเป็นความเรียง

5. ขั้นตอนที่ 5 การสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้แบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ฉบับที่สมบูรณ์ ได้ดำเนินการดังนี้

5.1 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีส่วนประกอบที่สำคัญ 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 3 การพัฒนา ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และขั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ

5.2 คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความสำคัญของการพัฒนา แนวคิด แบบประเมินก่อนการพัฒนา วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้เสริม ข้อเสนอเพิ่มเติม แบบประเมินหลังการพัฒนา บรรณานุกรม และแบบบันทึกกิจกรรมการพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน จากการสังเคราะห์เอกสาร พบว่าคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอที่สำคัญมี 4 ด้าน คือ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล

2. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่า ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีดังนี้ คุณลักษณะผู้นำทางกาย มี 17 คุณลักษณะ คือ สัดส่วนร่างกายกับน้ำหนักตัว ความสง่าผ่าเผย การรักษาสุขภาพ จิตใจจริงจัง แจ่มใส ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของร่างกาย กิริยาท่าทาง การแต่งกาย

ภูมิฐาน อารมณ์ขัน การควบคุมอารมณ์ การอดทนต่อการทำงานหนัก ความสุขุม นุ่มนวล รอบคอบ กระตือรือร้น กระฉับกระเฉง กระปี้กระเป่า มีชีวิตชีวา ทะเยอทะยาน พักผ่อนพอควรกับวัย และรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ คุณลักษณะผู้นำทางสังคม มี 18 คุณลักษณะ ได้แก่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มองโลกในแง่ดี คิดเชิงบวก เคารพความคิดเห็นผู้อื่น รู้หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เคารพกฎ กติกาของสังคม การได้รับความเชื่อถือ การได้รับความไว้วางใจ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ความฉลาดในการเข้าสังคม การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การปรับตัว ความยืดหยุ่น ความประนีประนอม การเป็นที่ยอมรับของสังคม การได้รับเกียรติ และเป็นที่เคารพของผู้อื่น และการใช้วิธีการพูด คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ มี 19 คุณลักษณะ ได้แก่ เชื่อมมั่นในตนเอง ซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตา ความจริงใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นมิตรกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมั่นคงทางจิตใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การเคารพและศรัทธาในตนเอง ความรับผิดชอบ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพากเพียรในการพัฒนาตนเอง และการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล มี 16 คุณลักษณะ ได้แก่ สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ใช้ถ้อยคำสุภาพ การเข้าใจผู้อื่น ความเฉลียวฉลาด ความรอบรู้ การใช้สติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมตนเอง การแก้ปัญหาได้ดี มนุษยสัมพันธ์ ความยุติธรรม มีวินัยในตนเอง ความเสียสละ การเป็นแบบอย่างที่ดี และรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

3. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ได้จากการสังเคราะห์ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่มีระดับความต้องการพัฒนาสูงสุด 5 ลำดับ แต่ละด้านมาสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางกาย ประกอบด้วยเนื้อหา

การมีความทะเยอทะยานผลักดันงานไปสู่ความสำเร็จ การแต่งกายภูมิฐานเหมาะสมกับตำแหน่ง วัย สถานการณ์ การมีกิริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย การมีความเพียรพยายามมุ่งมั่น และการอดทนต่อการทำงานหนัก หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางสังคม ประกอบด้วยเนื้อหา การได้รับความเชื่อถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้อื่น การปรารถนาที่จะทำงานร่วมกับบุคคล การเคารพกฎ กติกาของสังคม การใช้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และการมองโลกในแง่ดี หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ ประกอบด้วยเนื้อหา ความเชื่อมั่นในตนเอง ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน การเคารพและศรัทธาในตนเอง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และความมั่นคงทางจิตใจเสมอต้นเสมอปลาย และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำส่วนบุคคล ประกอบด้วยเนื้อหา ความรอบรู้ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการวินิจฉัย สั่งการ และการใช้สติปัญญาในการปฏิบัติงาน ซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 2 การประเมินก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 3 การพัฒนา ชั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และชั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ

4. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับเชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปว่ารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง

5. ผลการสรุปรูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนวคิดหลักการกำกับรูปแบบ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนา และคู่มือการใช้แบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดการพัฒนา ความสำคัญของการพัฒนา แนวคิด แบบประเมินก่อนการพัฒนา วัตถุประสงค์

เนื้อหาสาระ กิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แบบประเมิน
หลังการพัฒนา บรรณานุกรม และบันทึกกิจกรรมพัฒนา

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาศึกษาคุณลักษณะผู้นำ โดยการ
สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี
คุณลักษณะผู้นำ และคุณลักษณะผู้นำ พบว่า คุณลักษณะ
ผู้นำที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
มี 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะผู้นำทางกาย คุณลักษณะผู้นำ
ทางสังคม คุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะ
ผู้นำส่วนบุคคล สอดคล้องกับแนวคิด Trewatha (1982 :
388) ซึ่งกล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำที่สำคัญ คือ
คุณลักษณะทางกาย (Physical Traits) คุณลักษณะ
ทางสังคม (Social Traits) คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ
(Personality Traits) และคุณลักษณะส่วนบุคคล
(Personal Traits)

2. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาคุณลักษณะ
ผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่า ความ
ต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอ ที่สำคัญ 70 คุณลักษณะ สอดคล้องกับ
แนวคิด Frigon และ Jackson (1996 : 29-36); Hoy และ
Miskel (1987 : 272) และ Gardner (1990 : 48-53) ซึ่ง
กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำ (Leadership Trait) คือการ
ควบคุมอารมณ์ ความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่ม
ความกล้าหาญ ความสามารถในการแก้ปัญหาและการ
ตัดสินใจ มีพฤติกรรมจรรยาบรรณ มีดุลยพินิจที่ดี ความอดทน
มีความปรารถนามุ่งมั่น มีความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ ความรับ
ผิดชอบ ความกระปรี้กระเปร่า และอดทนทางด้านร่างกาย
ความฉลาดและสามารถตัดสินใจสรุปผล ความสามารถในการ
ปฏิบัติงาน ความสามารถในการจูงใจ มีความเชื่อมั่น
สามารถปรับตัวและยืดหยุ่น

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่สำคัญมี 5 ชั้น
คือ ชั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 2 การ
ประเมินก่อนการพัฒนา ชั้นที่ 3 การพัฒนา ชั้นที่ 4 การ
ประเมินหลังการพัฒนา และชั้นที่ 5 การพัฒนาซ้ำ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดของประสิทธิ์ เทียวศรี (2544 : 302) ซึ่ง
สรุปได้ว่าแบบจำลองประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลัก
การ วัดอุปสงค์วิธีกาพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การ
ประเมินผลหลังการพัฒนา การปฏิบัติงานจริงและทำวิจัย
เชิงปฏิบัติการ การนำเสนอผลการวิจัย และการประเมินผล
และการติดตามผล และเบญจพร แก้วมีศรี (2545 : 215)
ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ มี 7 ชั้น
คือชั้นการสร้างแนวคิด ชั้นการกำหนดคุณลักษณะผู้นำที่
ต้องการพัฒนา ชั้นการเตรียมการเพื่อการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำ ชั้นการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ
ชั้นการประเมินผลการพัฒนา ชั้นการปฏิบัติซ้ำ และชั้นการ
ประเมินผลการดำเนินการ

3. ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็น
ไปได้ในการนำไปใช้จริงของคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนา
โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบ
การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอก
โรงเรียนอำเภอ ได้เนื้อหาจากการสังเคราะห์ทฤษฎี
คุณลักษณะผู้นำ แนวคิด หลักการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
และได้จากการยืนยันความต้องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
ของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในระดับความ
ต้องการพัฒนาสูงสุด 5 อันดับ มากำหนดเนื้อหาการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ และได้ประเมิน
ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของ
รูปแบบตามแนวคิดของ Eisner (1976 : 192-193) ซึ่งกล่าว
ว่า การประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิถือเป็นเครื่องมือ
การประเมินผลโดยเชื่อว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเที่ยงธรรม
มีวิจารณ์ญาณที่ดีในการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งตาม
มาตรฐานและเกณฑ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลการศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร
การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พบว่าผู้บริหารการศึกษา
นอกโรงเรียนอำเภอให้ความสำคัญกับการพัฒนา
คุณลักษณะผู้นำ และนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสถาน

ศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอาจนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางเสริมสร้างประสิทธิภาพภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกโรงเรียนของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สังกัดกลุ่มจังหวัด นครชัยบุรินทร์ ไปดำเนินการตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ และจัดกิจกรรมเสริมตามเสนอแนะ

1.2 ผลจากการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่ารูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง จึงเสนอแนะให้หน่วยงานระดับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้นำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้บริหารระดับปฏิบัติการ หรือเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับ ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และปฏิบัติตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้เสริม แล้วบันทึกกิจกรรมการพัฒนาตามเสนอแนะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ ในด้านคุณลักษณะผู้นำทางคุณธรรม จริยธรรม หรือด้านคุณลักษณะทางวิชาการ

2.2 ควรนำผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ไปใช้กับผู้บริหารทุกระดับ แล้วประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยรัตน์ เมืองสง. (2550). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เบญจพร แก้วมีศรี. (2545). **การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2544). **การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). **กระบวนการทัศนใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์การศึกษา.
- วันเพ็ญ เจริญแพทย์. (2545). **การศึกษาพฤติกรรมการบริหารองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2541). **การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในคน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552ก). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)**. เอกสาร สกศ. อันดับที่ 57/2552. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554ข). **นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้**. เอกสาร สกศ. อันดับ 3/2554. กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- _____. (2554ค). **นโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้**. เอกสาร สกศ. อันดับ 17/2554. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- _____. (2554ง). **ยุทธศาสตร์และมาตรการการปฏิรูประบบครูศึกษาของประเทศ**. เอกสาร สกศ. อันดับ 19/2554. กรุงเทพฯ : วี ที ซี.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต**. กรุงเทพฯ : ingsiการพิมพ์.
- Eisner, E. (1976). "Education connoisseurship and criticism : Their form and functions in education evaluation". *Journal of Aesthetic Education*. 39(2) : 192-193.
- Frigon, L. and Jackson, K. (1996). *The leader*. New York : America.
- Gardner, J. W. (1990). *On leadership*. New York : Free.
- Wayne, K. Hoy and Cecil G Miskel. (2008). *Educational Administration : Theory Research, and Practice*. 8th ed. Singapore : McGraw-Hill.
- Trewatha, L. Robert (1982). *Management*. Plano, Texas : Business.